

МІГРАЦІЇ БІЛОГО ЛЕЛЕКИ (*CICONIA CICONIA*) В УКРАЇНІ У 2025 Р.

В.М. Грищенко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Канівський природний заповідник;
вул. Шевченка, 108, м. Канів, Черкаська обл., 19003, Україна

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kaniv Nature Reserve; Shevchenko str. 108, Kaniv, 19003, Ukraine

✉ aetos.ua@gmail.com; Vitaly Grishchenko <https://orcid.org/0000-0002-0872-3444>

Migrations of the White Stork (*Ciconia ciconia*) in Ukraine in 2025. - V.N. Grishchenko. - *Berkut*. 34 (2). 2025. - I continue to study migrations of the White Stork in Ukraine using citizen science (Facebook and other online sources). For 2025, I collected information on arrivals at 435 points in all regions of the country, 98 dates of the start and the end of autumn migration, and observations of 265 flocks during migrations and summer movements. Some storks wintered within Ukraine. As in the previous year, the first birds began to be seen very early – in late February and early March. Regular arrival began on March 4. The migration passed in three waves. The first of them was barely noticeable with a peak on March (1.6% of registrations). The next two ones were well-pronounced with maxima on March 16 (8.3%) and March 22 (13.1%). After that, the frequency of observations of the appearance of the first birds began to decrease rapidly and in the first decade of April it came to nothing. The total duration of the spring arrival period of the White Stork in Ukraine in 2025 was 38 days. Migration lasted until the middle of the first decade of May. The average date of arrival of the White Stork for Ukraine as a whole is March 20 (19.9 ± 0.3 ; Me = 21.03; SD = 5.6). As in the previous year, it is one of the earliest in the entire observation period. The average size of the spring migration flock was 19.7 ± 2.2 ind., median – 9.0 ind. ($n = 156$). From the end of April, nomadic flocks of storks without pronounced migratory behaviour began to appear. They were encountered until the end of July. The average size of summer nomadic flocks was 37.4 ± 6.5 ind., median – 20.0 ($n = 41$). The departure of storks began in various regions on July 29 – August 1. Already in the first days of August, migration became massive. The average date of the beginning of the autumn migration of the White Stork in Ukraine in 2025 was August 11 (10.8 ± 1.1 , Me = 10.08, SD = 7.6, $n = 49$). The passage was intensive throughout August. The last storks in 2025 were observed from the middle of this month to the middle of October. The average date of the last departure was September 2 (1.8 ± 2.0 , Me = 28.08, SD = 14.2, $n = 49$). The total duration of the autumn migration of the White Stork in Ukraine in 2025 according to the average dates of its beginning and end was 23 days (11.08–2.09), according to the medians – 19 days (10.08–28.08). The average size of autumn migration flocks was 50.1 ± 7.8 ind., median – 28.5 ($n = 68$). [Ukrainian].

Key words: phenology, arrival, departure, summer movements, flock, wintering, citizen science.

Продовжується вивчення міграцій білого лелеки в Україні за допомогою залучення широкого кола аматорів через соціальні мережі та активного пошуку інформації в інтернеті. Загалом для 2025 р. зібрана інформація про приліт у 435 пунктах у всіх регіонах країни, 98 фенодат початку та закінчення осінньої міграції, спостереження 265 зграй під час міграцій і літніх кочівель. Описані випадки зимівлі лелек у межах України. Як і в попередньому році, перших птахів почали зустрічати дуже рано – ще в останніх числах лютого й на початку березня. Регулярний приліт почався з 4.03. Міграція проходила трьома хвилями. Перша з них була мало помітною з піком 9.03 (1,6% реєстрацій). Дві наступні добре виражені з максимумами 16.03 (8,3%) і 22.03 (13,1%). Після цього частота спостережень появи перших птахів стала швидко зменшуватися і в першій декаді квітня зійшла нанівець. Загальна тривалість періоду весняного прильоту білого лелеки в Україні у 2025 р. становила 38 днів. Міграція тривала до середини першої декади травня. Середня дата прильоту білого лелеки для України загалом 20.03 ($19,9 \pm 0,3$; Me = 21.03; SD = 5,6). Як і в попередньому році, вона одна з найбільш ранніх за весь період спостережень. Середній розмір весняної пролітної зграї становив $19,7 \pm 2,2$ ос., медіана – 9,0 ос. ($n = 156$). З кінця квітня почали траплятися кочові зграї лелек без вираженої міграційної поведінки. Зустрічали їх до кінця липня. Середній розмір літніх кочових зграй $37,4 \pm 6,5$ ос., медіана – 20,0 ($n = 41$). Відліт лелек почався в різних областях 29.07 – 1.08. Вже в перших числах серпня міграція стала масовою. Середня дата початку осінньої міграції білого лелеки в Україні у 2025 р. – 11.08 ($10,8 \pm 1,1$, Me = 10.08, SD = 7,6, $n = 49$). Проліт шов інтенсивно протягом усього серпня. Останніх білих лелек у 2025 р. спостерігали, починаючи з середини цього місяця до середини жовтня. Середня дата останнього спостереження білого лелеки у 2025 р. – 2.09 ($1,8 \pm 2,0$, Me = 28.08, SD = 14,2, $n = 49$). Загальна тривалість осінньої міграції білого лелеки в Україні у 2025 р. за середніми датами її початку й закінчення – 23 дні (11.08–2.09), за медіанами – 19 днів (10.08–28.08). Середній розмір осінніх пролітних зграй $50,1 \pm 7,8$ ос., медіана – 28,5 ($n = 68$).

Ключові слова: фенологія, приліт, відліт, літні кочівлі, зграя, випадки зимівлі, громадянська наука.

Продовжуємо вивчення міграцій білого лелеки (*Ciconia ciconia*) в Україні з використанням збору даних через соцмережі та з інших інтернет-джерел. За допомогою «citizen science» («громадянської науки») можна отримати великі масиви інформації, що нереально іншим способом. Раніше опубліковані узагальнення зібраних у попередні роки даних по прильоту білого лелеки (Грищенко, 2023) й по осінній міграції (Грищенко, 2025). У 2025 р. дослідження були продовжені. Ця стаття присвячена узагальненню й аналізу зібраних даних.

Матеріал і методика

Методика досліджень детально описана в попередніх публікаціях (Грищенко, 2018, 2019 та ін.). В основу було покладено проведення акцій у Фейсбукці, всі бажаючі писали про спостереження лелек у коментарях чи особистих повідомленнях. Крім того, автором проводився активний пошук інформації в інтернеті. Передусім це теж Фейсбук та деякі інші соцмережі, а також сайти бьордвочерів і

електронні бази даних (ebird.org, gbif.org, inaturalist.org, uabirds.org, ukrbin.com) та деякі електронні новинарні ресурси (cikave.ko.net.ua). Використані й особисті спостереження за міграціями лелек, результати досліджень за програмою моніторингу популяції білого лелеки в Україні (див. Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023), повідомлення колег-орнітологів.

Відмічали появу перших та останніх птахів у пунктах спостережень – як пролітних, так і на гніздах, зустрічі пролітних і літніх кочових зграй. Зібрана інформація проходила попередній аналіз, помилкові та сумнівні дані відхилялися. По днях тижня спостереження прильоту лелек розподілені більш-менш рівномірно. Так зване «зміщення вихідного дня», коли непропорційно багато дат припадає на суботу й неділю (див. Sparks et al., 2008; Courter et al., 2013; Грищенко, 2018), відсутнє. Розподіл спостережень по днях тижня достовірно не відрізняється від рівномірного ($\chi^2 = 8,16$, $p > 0,22$).

Загалом отримана інформація про приліт білого лелеки в 435 пунктах, 98 фенодат початку та закінчення осінньої

міграції, спостереження 265 зграй під час міграцій і літніх кочівель.

Статистичні розрахунки проводилися за загальнозжиганими методами. Для вибірок визначалися основні параметри: середнє значення (M), стандартна похибка (SE), стандартне відхилення (SD), медіана (Me), крайні значення (Lim). Наведені в дужках позначення використані в таблицях. Для аналізу змін строків міграцій обчислювалися середні дати по роках для України в цілому. Вони характеризують фенологію міграції всієї популяції й дають змогу абстрагуватися від особливостей окремих регіонів чи пунктів спостережень. Для порівняння середніх значень вибірок використовувався критерій Манна-Уїтні, частот і розподілів – критерій χ^2 . Середні значення в усіх випадках подані зі стандартною похибкою ($M \pm SE$). Перевірка на нормальність проводилася за критеріями Колмогорова-Смірнова з поправкою Ліллієфорса (K-S) та Шапіро-Вілка (W).

Для порівняння строків міграції використаний масив даних, зібраний за роки моніторингу популяції білого лелеки (див. Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023).

При групуванні даних по декадах 31 число місяця відносили до третьої декади. Результати спостережень у м. Києві об'єднані з даними по Київській області, Севастопольській міській раді – АР Крим.

Результати та обговорення

Зимові зустрічі

Спостереження білих лелек у зимові місяці стають все частішими, причому залишаються вже не тільки поодинокі особини, а й невеликі групи. Основне місце зимівлі таких птахів – сміттєзвалища біля великих міст або незамерзаючі водойми та болота (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023). Ось перелік деяких випадків у сезон 2024/2025 рр., інформацію про які вдалося знайти.

У с. Підгірці біля південної околиці Києва (поблизу від найбільшого в Україні сміттєзвалища) лелеки останнім часом зимують уже щороку. За даними Р. Синільник (особ. повід.), 2.12.2024 р., коли випав перший сніг, на різних гніздах по селу нарахували 4 лелек. 7.01.2025 р. зняли на відео лелеку, який ночував в одному з гнізд.

У м. Рівне залишилися зимувати 5 лелек. Їх спостерігали з початку жовтня. Птахи ночували переважно на даху бізнес-центру Space4 на північно-східній околиці міста. В різні дні тут бачили від однієї до п'яти особин. Годуватися вони літали на вологі луки біля Рівного й на сміттєзвалище поблизу с. Бармаки, до нього від міста ночівлі всього близько 2 км.¹ До весни дожили 4 птахи. Востаннє їх бачили разом на луках біля с. Бармаки 8.03.2025 р. (В. Ільчук, особ. повід.).

У Криму зимуючих лелек зустрічали в січні – лютому 2025 р. в с. Батальному на Керченському п-ові² та в околицях с. Любимівка північніше Севастополя³.

У сезон 2025/2026 рр. лелеки знову залишалися зимувати. На Київщині в с. Дибинці молодий птах не відлетів, всю осінь і грудень тримався біля гнізда. На сміттєзвалищі біля м. Миронівка 4.12.2025 р. спостерігали 15 ос. (Любченко, 2025). У Криму біля с. Берегове неподалік від Феодосії лелеку бачили 29.12.⁴

Весняна міграція

Як і в попередньому році (див. Грищенко, 2024), перших лелек почали зустрічати дуже рано – ще в останніх числах лютого й на початку березня. З 27.02 пара птахів літала над с. Радошівка Хмельницької області (М. Цибуля, особ. повід.). 1.03 лелеку на гнізді відмітили в с. Михайлопіль на Одещині (О. Гайдаш, особ. повід.). 2.03 О. Фоміна сфотографувала птаха на гнізді в с. Підгірці біля Києва.⁵ В останньому випадку цей лелека, найімовірніше, тут і зимував – на київському сміттєзвалищі біля села.

Але це були лише поодинокі розрізнені реєстрації. Регулярний приліт почався з 4.03 (рис. 1), а з 5.03 щодня відмічали вже не менше 3 випадків появи перших птахів у різних регіонах України. Спершу їх найчастіше бачили у Львівській та Івано-Франківській областях, що пов'язано з особливостями ходу пролітних шляхів (див. Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023). Вже незабаром географія прильоту значно розширилася. Тепла погода й відсутність снігового покриву сприяла швидкому перельоту лелек. До початку другої декади березня приліт ішов досить мляво, темпи міграції стали прискорюватися лише з 12.03. Кількість реєстрацій появи перших лелек різко збільшилася з 14.03. 16.03 вона досягла максимуму, далі пішов викликаний похолоданням короточасний спад із мінімумом 19.03. Після потепління з 20.03 інтенсивність міграції знову стала посилюватися. Черговий максимум відмічений 22.03. Після цього частота реєстрацій прильоту стала швидко зменшуватися. Вже з останніх чисел березня щодня реєструвалося не більше 3–4 випадків. Останні спостереження появи перших лелек були в середині першої декади квітня – у Харківській і Чернігівській областях. Можливо,десь приліт відмічався й після цього, але найпізніші дати реєструються, зазвичай, на сході й південному сході України, звідки, зі зрозумілих причин, зараз надходить зовсім мало інформації. У будь-якому разі такі поодинокі спостереження на загальну картину не впливають.

Строки початку весняної міграції лелек на сусідніх територіях були схожими. У першій декаді березня їх спостерігали вже в багатьох країнах Центральної Європи (див., наприклад, дані на [inaturalist.org](https://www.inaturalist.org)). У Польщі перші зустрічі датовані 4.03 (2 ос. пролетіли на північ у Мазовецькому воєводстві⁶) і 5.03 (м. Катовіце, птах на гнізді⁷), в Румунії 5.03 бачили невелику зграю на південний захід від Бухареста⁸. У Білорусі найбільш ранні спостереження –

⁴ <https://www.inaturalist.org/observations/332588328>

⁵ <https://www.inaturalist.org/observations/302402746>

⁶ <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/2864823250376649/>

⁷ <https://www.inaturalist.org/observations/264088898>

⁸ <https://www.inaturalist.org/observations/263960936>

¹ <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/permalink/2806641576194817>

² <https://www.inaturalist.org/observations/259773351>

³ <https://www.inaturalist.org/observations/263255345>

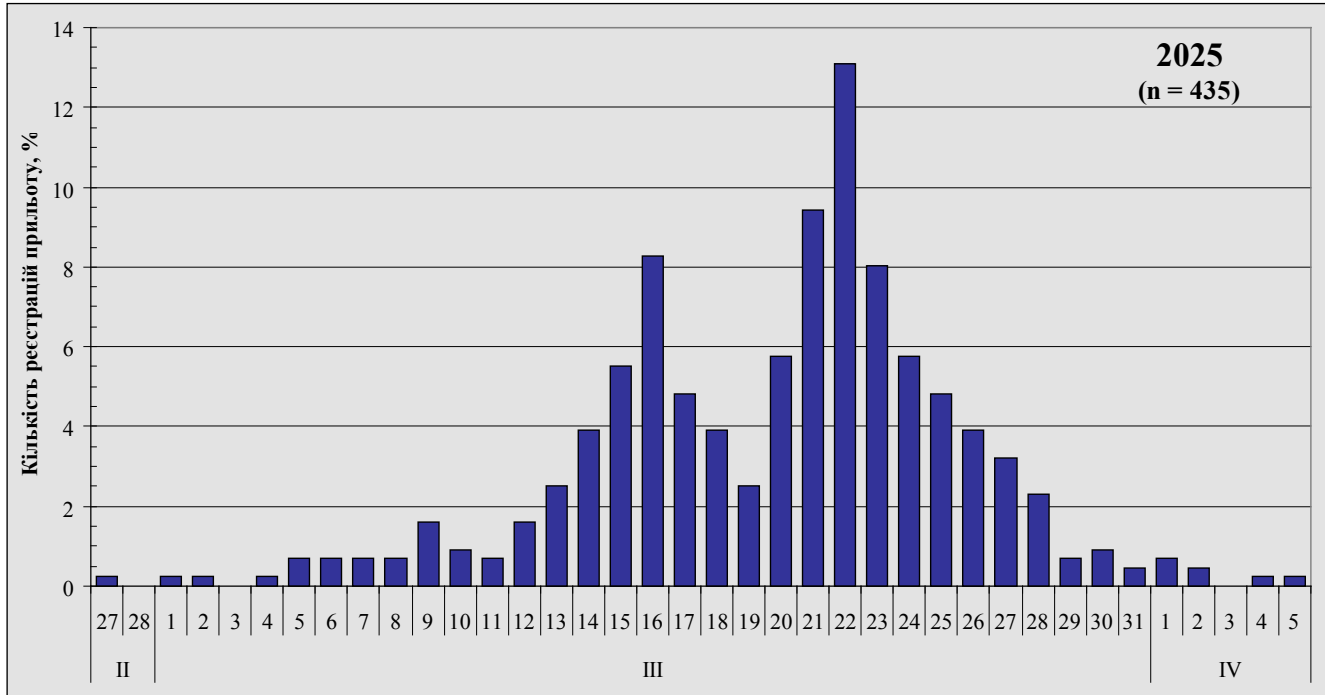

Рис. 1. Частота спостережень прильоту білого лелеки в Україні у 2025 р.

Fig. 1. Frequency of records of the White Stork arrival in Ukraine in 2025.

24.02 в Кобрині Брестської області⁹ та 2.03 на південно-східній околиці Мінська¹⁰. Очевидно, ці птахи зимували десь неподалік, бо основний приліт реєструвався лише з третьої декади березня⁹.

Велика кількість зібраних даних дає змогу аналізувати хід прильоту білого лелеки в деталях і порівнювати його особливості за різні роки. У 2025 р. він був загалом дуже схожим на те, що спостерігали у 2024 р. (див. Грищенко, 2024), і «середньостатистичну» картину, проте є й деякі відмінності. Як правило, щороку відмічаються 2–3 хвилі міграції, причому терміни їх проходження досить стабільні. Перша з них найслабша й може бути взагалі не виражена, а дві інші – основні (Грищенко, 2022; Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023). У 2019–2021 і 2024 рр. найбільше випадків прильоту припадало саме на другу хвилю. Максимум її коливався в незначних межах – 16–22.03 (7,4–10,4% реєстрацій прильоту від загальної кількості). Такий хід прильоту за 8 років спостережень повторювався найчастіше, його можна вважати основним. Відхилення бували лише в окремі роки під впливом погодних умов. У 2018 р. інтенсивність двох основних хвиль міграції була однаковою (максимумами 17.03 і 1.04 – по 9,7% реєстрацій). Між ними утворився великий «провал» через значне і тривале похолодання у другій половині березня (Грищенко, 2018). У 2022 р. через холодну затяжну весну та значну затримку лелек на шляхах міграції приліт проходив однією великою хвилею, яка була зміщена далеко вправо, максимум – 29.03 (11,4% реєстрацій прильоту). Наприкінці березня негода відступила, і в Україну ринув справжній потік лелек, неначе прорвало греблю. Протягом 10 днів із

26.03 по 4.04 приліт їх був зареєстрований майже в 70% пунктів спостережень (Грищенко, 2022). У 2023 р. друга і третя хвилі практично злилися, проте максимум третьої був добре виражений – 24.03 (6,9%). Цього разу інтенсивній міграції протягом досить короткого часу сприяла тепла погода у другій і третій декадах березня.

У 2025 р. перша хвиля прильоту була також виражена слабо, про неї взагалі можна говорити тільки завдяки піку 9.03 (1,6% реєстрацій). У 2024 р. вона якраз була добре помітною з максимумом 10.03 (Грищенко, 2024). А от дві наступні хвилі у 2025 р. прорисувалися ідеально (рис. 1) з максимумами 16.03 (8,3% реєстрацій) і 22.03 (13,1%), у 2024 р. межа між ними була виражена набагато менше.

Загальна тривалість періоду весняного прильоту білого лелеки в Україні у 2025 р. становила 38 днів. Цей показник близький до середнього багаторічного значення за 30-річний період – $41,3 \pm 1,6$ днів (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023).

Основний період прильоту – з 13 до 28.03. На кожен із днів його припадає більше 2% реєстрацій (рис. 1), загалом – 87,8%. Один раз (0,2% випадків) першого лелеку спостерігали наприкінці лютого, 6,0% – протягом першої декади березня, 39,5% – другої декади, 52,6% – третьої, 1,6% – першої декади квітня.

Середня дата прильоту білого лелеки у 2025 р. для України загалом 20.03 ($19,9 \pm 0,3$, Me = 21.03, SD = 5,6). Розподіл вибірки відрізняється від нормального (K-S = 0,123, $p < 0,001$), вона має лівосторонню асиметрію ($-0,495$) та ексцес (0,730).

Як і в попередньому році, середня дата одна з найбільш ранніх за всі роки спостережень (див. Грищенко, 2023; Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023). Середня багаторічна дата за період 1992–2023 рр. становила 25.03 (Грищенко, 2023), але з урахуванням даних за 2024 р.

⁹ <https://birdwatch.by/vyasna2025>

¹⁰ <https://www.inaturalist.org/observations/263624426>

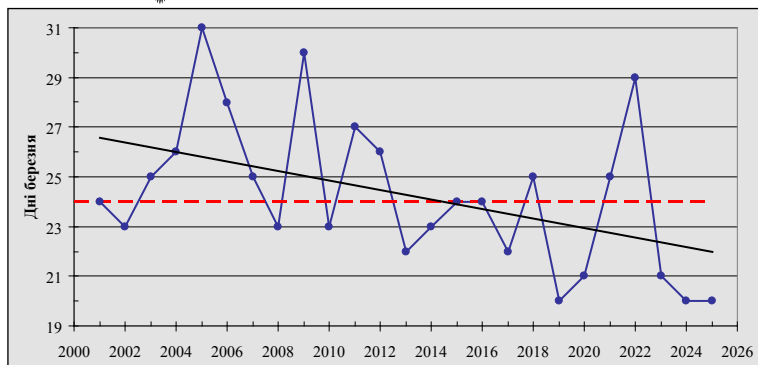

Рис. 2. Динаміка середніх дат прильоту білого лелеки в Україні у 2001–2025 рр.

Пунктирна лінія – середня багаторічна дата за період із 1992 р. (24.03), суцільна похила лінія – лінійний тренд.

Fig. 2. Dynamics of average first arrival dates of the White Stork in Ukraine in 2001–2025.

The dotted line is the average long-term date for the period since 1992 (24.03), the solid inclined line is the linear trend.

вона зміщується на 24.03 ($n = 5329$, $24,3 \pm 0,1$, $Me = 24.03$, $SD = 8,3$). А до 2018 р. це було 26.03 ($n = 2847$, $25,6 \pm 0,2$, $Me = 25.03$, $SD = 8,5$). Тобто на наших очах відбувається досить швидке зміщення строків прильоту білого лелеки

в Україні на більш ранні дати. Лінійний тренд за період спостережень із 1992 р. став статистично достовірним із 2019 р. (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2019). Ранній приліт лелек у 2025 р. ще більше його підкріплює. За період у 34 роки коефіцієнт лінійної регресії становить $-0,15$ ($R^2 = 0,22$, $p < 0,01$), з початку XXI ст. – $-0,19$ ($R^2 = 0,24$, $p < 0,02$). Тобто зараз середньорічні дати зменшуються в середньому майже на два дні за 10 років. Розподіл середньорічних дат прильоту в обох випадках нормальний ($W = 0,96$, $p > 0,2$).

Зміщення строків добре видно на графіку (рис. 2). Незважаючи на значні коливання середньорічних дат, тренд виражений дуже добре. Після пізнього прильоту у 2022 р. три роки поспіль вони не перевищували 21.03, а за останні 10 років лише тричі були пізнішими за середнє багаторічне значення. Тому є всі підстави очікувати подальшого його зменшення.

Середні дати прильоту білого лелеки у 2025 р. по областях припадають на другу половину березня – між 17 і 28.03, у більшості випадків – на період 17–23.03 (табл. 1), практично такий же, як і в минулому році (Грищенко, 2024). Ранні дати прильоту лелек у Криму пояснюються спостереженнями на гніздах птахів, які на

півострові й зимували. Стандартне відхилення вибірок по областях коливалося від 2,6 до 7,3 дня. Середня його величина – $5,1 \pm 0,2$ дня.

Весняна міграція білого лелеки у 2025 р. тривала до середини першої декади травня. Найбільш пізні зустрічі пролітних зграй: 4.05 – 8 ос. летіли на північ біля с. Хутори поблизу від Черкас (М. Гаврилюк, особ. повід.) і 5.05 – 4 ос. пролетіли на північ над Бакотською затокою на Дністрі на півдні Хмельницької області (С. Галущенко, особ. повід.). Таким чином, весь період весняної міграції тривав 68 днів – з 27.02 до 5.05.

Перша зграя з 5 птахів відмічена 9.03 в с. Корчин на Львівщині, з 14.03 почали траплятися зграї з 10 й більше лелек. У весняних пролітних зграях налічувалося від 1 до 150 ос. Середній розмір зграї загалом становив $19,7 \pm 2,2$ ос., медіана – 9,0 ос. (табл. 2). Цей показник близький до середнього багаторічного значення – $16,7 \pm 0,8$ ос., медіана – 8,0 (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023). Розмір зграй поступово зростав, найбільшим він був у третій декаді березня і двох перших декадах квітня. У 13,5% випадків пролітні лелеки мігрували поодиночі, 25,6% – у групах із 2–5 особин, у 17,3% випадків спостерігали зграї з 6–10 птахів, 14,7% – 11–20, 10,3% – 21–30, 9,0% – 31–50, 7,7% – 51–100, більше 100 птахів було лише в 1,9% зграй ($n = 156$).

Таблиця 1

Строки прильоту білого лелеки в Україні у 2025 р. по областях
Timing of the White Stork arrival in Ukraine in 2025 by regions

Область	n	M	Me	SE	SD	Lim
Вінницька	13	17.03	16.03	1,4	4,9	9.03 – 24.03
Волинська	10	17.03	16.03	1,8	5,8	8.03 – 28.03
Дніпропетровська	16	24.03	24.03	1,0	4,2	15.03 – 1.04
Донецька	1	22.03	–	–	–	–
Житомирська	19	21.03	22.03	1,0	4,2	8.03 – 26.03
Закарпатська	12	22.03	25.03	1,5	5,0	13.03 – 28.03
Запорізька	3	21.03	21.03	3,2	5,5	16.03 – 27.03
Івано-Франківська	19	17.03	17.03	1,7	7,3	5.03 – 31.03
Київська	52	18.03	21.03	0,8	5,6	2.03 – 26.03
Кіровоградська	14	21.03	22.03	1,3	4,9	14.03 – 30.03
АР Крим	4	17.03	17.03	3,5	7,1	9.03 – 26.03
Луганська	1	22.03	–	–	–	–
Львівська	28	18.03	19.03	1,3	6,7	4.03 – 30.03
Миколаївська	19	22.03	23.03	0,8	3,6	14.03 – 27.03
Одеська	23	18.03	16.03	1,2	5,6	1.03 – 28.03
Полтавська	30	20.03	20.03	1,0	5,3	11.03 – 1.04
Рівненська	27	21.03	22.03	1,0	5,0	9.03 – 28.03
Сумська	22	23.03	23.03	1,2	5,6	11.03 – 2.04
Тернопільська	20	20.03	21.03	0,9	4,2	7.03 – 28.03
Харківська	7	28.03	28.03	2,0	5,2	21.03 – 4.04
Херсонська	3	25.03	25.03	2,9	5,0	20.03 – 30.03
Хмельницька	21	19.03	20.03	1,4	6,3	27.02 – 29.03
Черкаська	33	20.03	21.03	0,7	3,9	13.03 – 27.03
Чернівецька	8	17.03	17.03	0,9	2,6	14.03 – 22.03
Чернігівська	30	21.03	22.03	0,9	4,8	12.03 – 5.04
Всього	435				5,1 ± 0,2	27.02 – 5.04

Таблиця 2

Розмір весняних пролітних зграй білого лелеки у 2025 р. по декадах
The size of spring migratory flocks of the White Stork in 2025 by decades

Місяць і декада	n	M ± se	Me	Lim
III-1	6	2,0 ± 0,7	1,0	1 – 5
III-2	53	14,7 ± 2,9	6,0	1 – 100
III-3	59	22,0 ± 3,8	10,0	1 – 150
IV-1	16	25,9 ± 6,2	15,5	2 – 80
IV-2	16	30,8 ± 9,8	9,5	1 – 120
IV-3 – V-1	6	12,2 ± 7,6	4,5	2 – 50
Всього	156	19,7 ± 2,2	9,0	1 – 150

Літні кочівлі

Вже з кінця квітня почали траплятися кочові зграї лелек без вираженої міграційної поведінки, тому термін закінчення весняного прольоту до певної міри умовний, розділити пролітні й кочові зграї не завжди можливо.

Загалом у 2025 р. спостерігали 41 літню кочову зграю у 16 областях. Середній їх розмір становив 37,4 ± 6,5 ос. (табл. 3). Він близький до середнього багаторічного значення за 30 років – 29,8 ± 2,0 (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023). Медіани взагалі співпадають – 20,0.

У 26,8% випадків у літніх зграях було не більше 10 лелек, 24,4% – 11–20, 12,2% – 21–30, 9,8% – 31–50, 22,0% – 51–100, 4,9% – більше 100 ос. Найбільшими зграї були в червні й липні (табл. 3).

Кочові зграї лелек влітку трималися в місцях, де могла прогудуватися велика їх кількість. Передусім це сіножаті, пасовища, поля, де збирали урожай чи проводили обробіток ґрунту тощо. Постійно такі зграї спостерігали на сміттєзвалищах біля великих міст. Так, у Харківській області на полігонах твердих побутових відходів щороку тримаються десятки лелек (Дементєєва, 2024).

Ось гарний приклад того, наскільки для білого лелеки важлива наявність повноцінних кормових угідь. У с. Велика Каратуль біля Переяслава на Київщині збереглося розвинуте тваринництво. Є пасовища, сінокоси, навколо села – невеликі річки, болотиста місцевість, меліоративні канали, недалеко й долина р. Трубіж. У результаті тут стабільно висока не тільки чисельність лелек, а й успішність їх розмноження. Це одне із трьох сіл на обстеженій тери-

Таблиця 3

Розмір літніх кочових зграй білого лелеки у 2025 р. по місяцях
The size of summer nomadic flocks of the White Stork in 2025 by months

Місяць	n	M ± se	Me	Lim
IV	3	8,7 ± 3,2	6,0	5 – 15
V	18	27,0 ± 5,6	17,5	4 – 75
VI	10	58,4 ± 12,7	47,5	6 – 110
VII	10	43,6 ± 20,1	25,0	1 – 215
Всього	41	37,4 ± 6,5	20,0	1 – 215

Літня кочова зграя білих лелек на скошеному лузі біля с. Велика Каратуль Київської області. 2.07.2025 р.

Фото автора.

Summer nomadic flock of White Storks on a mowed meadow in Kyiv region.

торії, де за десятиріччя 2014–2024 рр. значно зросла кількість заселених гнізд (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2024). Причому їжі вистачає не тільки місцевим птахам. 2.07.2025 р. на скошеному лузі біля села трималася кочова зграя із 40 лелек (фото).

Подекуди в місцях, багатих їжею, влітку протягом тривалого часу існували великі скупчення лелек (при розрахунку розміру зграй вони не враховувалися). Так, за спостереженнями Р. Степового, протягом травня – липня в балці Капустяній в околицях с. Капустяне на Миколаївщині трималось до 350 білих лелек (К. Редінов, особ. повід.). Великі зграї лелек збиралися на берегах пересохлого Аджаликського лиману. 1.08 тут трималося 350 ос.¹¹ На сміттєзвалищі біля м. Рівне 28.07 В. Ільчук нарахував 720 ос.¹² Тут були не тільки дорослі птахи, а й багато молодих.

Осіньна міграція

Перші пролітні зграї спостерігали в різних областях 29.07 – 1.08. Вже в перших числах серпня міграція стала масовою. У 6,1% випадків початок осіннього прольоту відмічений у третій декаді липня, 46,9% – у першій декаді серпня, 38,8% – у другій декаді, 8,2% – у третій (n = 49).

Середня дата початку осінньої міграції білого лелеки в Україні у 2025 р. – 11.08 (10,8 ± 1,1, Me = 10.08, SD = 7,6, n = 49). Вона більш пізня, ніж у попередньому 2024 р. – 7.08 (7,1 ± 0,9, Me = 7.08, SD = 6,9, n = 56; за Грищенко, 2024 з доповненнями). Різниця статистично достовірна (p < 0,02). Разом із тим ця дата більш рання за середню багаторічну за період у 30 років (1992–2021) – 14.08 (14,2 ± 0,4, Me = 14.08, SD = 9,5, n = 491; за Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023 з доповненнями). Різниця теж достовірна (p < 0,05). Тут ми теж бачимо прояв тенденції до зміщення строків початку осінньої міграції білого лелеки на більш ранні дати. За вказаний 30-річний період коефіцієнт лінійної регресії для середньорічних дат становив –0,35 (R² = 0,65, p < 0,001) (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023). З урахуванням нових да-

¹¹ <https://ebird.org/checklist/S265066722>

¹² <https://ebird.org/checklist/S263530334>

Таблиця 4

Розмір осінніх пролітних зграй білого лелеки у 2025 р. по декадах
The size of autumn migratory flocks of the White Stork in 2025 by decades

Місяць і декада	n	M ± se	Me	Lim
VII-3	3	51,7 ± 26,8	52,0	5 – 98
VIII-1	23	30,7 ± 11,3	14,0	1 – 250
VIII-2	19	59,9 ± 15,4	40,0	10 – 250
VIII-3	17	79,8 ± 18,3	52,0	1 – 300
IX	4	11,8 ± 6,5	8,0	1 – 30
X	2	–	–	1 – 1
Всього	68	50,1 ± 7,8	28,5	1 – 300

них (1992–2025 рр.) вираженість цієї тенденції ще посилюється: коефіцієнт лінійної регресії $-0,36$ ($R^2 = 0,72$, $p < 0,001$). Причому темпи такого зміщення прискорюються. За період 2018–2024 рр. коефіцієнт лінійної регресії становить уже $-0,61$ ($R^2 = 0,86$, $p < 0,005$) (Грищенко, 2025).

Це явище може бути пов'язане передусім зі змінами клімату, що відбуваються у тропіках. Для птахів, які зимують південніше Сахари, важливо перетнути зону Сахеля до початку там посушливого сезону (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023; Грищенко, 2025). Ті, хто летить раніше, витрачають менше енергії на перетин пустелі завдяки більш сприятливим погодним умовам (Acácio et al., 2022). Види, які зимують північніше Сахари, навпаки, стали відлітати пізніше (Jenni, Kéry, 2003). Спричиняти більш ранній відліт може й погода в місцях гніздування. З одного боку, тривала посуха приводить до значного збіднення кормової бази, з іншого – тепла суха погода сприяє швидкій міграції птахів-ширяльщиків (Грищенко, 2025).

Останніх білих лелек у 2025 р. спостерігали, починаючи з середини серпня. Найбільш ранні дати – 12 і 13.08. У 14,3% випадків останні спостереження припадають на другу декаду серпня, 51,0% – на третю, 12,2% – на першу декаду вересня, 8,2% – на другу, 10,2% – на третю, по одному випадку (по 2,0%) – на першу і другу декади жовтня ($n = 49$). У 75% лелеки відлетіли не пізніше 10.09, 90% – 23.09, 95% – 28.09 (перцентилі вибірки).

Найбільш пізня врахована для розрахунків дата – 14.10. Як показав аналіз багаторічних даних, більш як у 96% випадків лелеки відлітають до початку жовтня. Дуже пізні спостереження лелек – це вже випадкові зустрічі птахів, які з тих чи інших причин затрималися з відльотом. З точки зору статистики це вже так звані «викиди» – екстремальні значення, які випадають із загального масиву даних (Грищенко, 2025). Принаймні деякі з таких птахів можуть взагалі залишатися зимувати.

Середня дата останнього спостереження білого лелеки у 2025 р. – 2.09 ($1,8 \pm 2,0$, $Me = 28.08$, $SD = 14,2$, $n = 49$). Вона співпадає з середньою багаторічною датою за період 1992–2021 рр. ($1,7 \pm 0,4$, $Me = 30.08$, $SD = 11,7$, $n = 1117$; за Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023 з доповненнями) і з середньою датою за 2024 р. ($1,7 \pm 1,9$, $Me = 30.08$, $SD = 14,7$, $n = 62$; за Грищенко, 2024 з доповненнями). У

2018–2024 рр. середньорічні дати останнього спостереження білого лелеки коливалися в межах 30.08–2.09 без будь-якої тенденції до зміщення (Грищенко, 2025).

Загальна тривалість осінньої міграції білого лелеки в Україні у 2025 р. за середніми датами її початку й закінчення – 23 дні (11.08–2.09), за медіанами – 19 днів (10.08–28.08). Ці показники близькі до середніх багаторічних значень у 2018–2024 рр.: відповідно $21,9 \pm 0,9$ і $19,7 \pm 1,0$ (Грищенко, 2025).

Даних по кількості лелек в осінніх пролітних зграях отримано небагато. Середній їх розмір становив $50,1 \pm 7,8$ ос., медіана – 28,5 (табл. 4). Ці показники близькі до багаторічних значень – $60,1 \pm 3,7$ і 28,0 (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2023). Найбільше зграй зареєстровано протягом серпня. У вересні їх зустрічали вже рідко.

У 14,7% випадках лелеки мігрували поодинокі, 7,4% спостережень – групи з 2–5 птахів, 5,9% – зграї з 6–10 ос., 14,7% – 11–20, 16,2% – 21–30, 13,2% – 31–50, 17,6% – 51–100, 5,9% – 101–200, 4,4% – більше 200 ($n = 68$).

Подяки

Висловлюю вдячність усім, хто брав участь у спостереженнях за міграціями лелек і допомагав у зборі даних.

ЛІТЕРАТУРА

- Грищенко В.М. (2018): Хід прильоту білого лелеки (*Ciconia ciconia*) в Україні у 2018 р. - Беркут. 27 (1): 59-67.
- Грищенко В.М. (2019): Весняна та осіння міграції білого лелеки (*Ciconia ciconia*) в Україні у 2019 р. - Беркут. 28 (1-2): 65-71.
- Грищенко В.М. (2022): Міграції білого лелеки (*Ciconia ciconia*) в Україні у 2022 р. - Беркут. 31 (1-2): 77-82.
- Грищенко В.М. (2023): Приліт білого лелеки *Ciconia ciconia* в Україні у 2018–2023 рр. - Біорізноманіття, екологія та експериментальна біологія. 25 (2): 68-76.
- Грищенко В.М. (2024): Міграції білого лелеки (*Ciconia ciconia*) в Україні у 2024 р. - Беркут. 33 (1-2): 103-108.
- Грищенко В.М. (2025): Осіння міграція білого лелеки (*Ciconia ciconia*) в Україні у 2018–2024 рр. - Наук. зап. Держ. природозн. музею. Львів. 41: 97-102.
- Грищенко В.Н., Яблоновська-Грищенко Е.Д. (2019): Популяція білого аиста (*Ciconia ciconia*) в Україні в 2019 г.: взлет і падіння. - Беркут. 28 (1-2): 23-36.
- Грищенко В.М., Яблоновська-Грищенко Е.Д. (2023): Тридцять років моніторингу популяції білого лелеки в Україні (1992–2021). Чернівці: Друк Арт. 1-296.
- Грищенко В.М., Яблоновська-Грищенко Е.Д. (2024): Чисельність і особливості розподілу гнізд білого лелеки (*Ciconia ciconia*) в центральній частині України у 2024 р. - Беркут. 33 (1-2): 63-77.
- Дементєва Я.О. (2024): Глобальні тенденції формування орнітофауни полігонів твердих побутових відходів. - Орнітологічні дослідження в Україні: минуле, сучасність і перспективи. Мат-ли Всеукр. орнітол. конфер. Харків: ФОП Панов А.М. 47-50.
- Любченко С.С. (2025): Сучасна зимова орнітофауна Київської області. - Беркут. 34 (2): 130-143.
- Acácio M., Catry I., Soriano-Redondo A., Silva J.P., Atkinson P.W., Franco A.M.A. (2022): Timing is critical: consequences of asynchronous migration for the performance and destination of a long-distance migrant. - Movement Ecology. 10: 28.
- Courter J.R., Johnson R.J., Stuyck C.M., Lang B.A., Kaiser E.W. (2013): Weekend bias in Citizen Science data reporting: implications for phenology studies. - Int. J. Biometeorol. 57 (5): 715-720.
- Jenni L., Kéry M. (2003): Timing of autumn bird migration under climate change: advances in long-distance migrants, delays in short-distance migrants. - Proc. Royal Soc. London. Ser. B: Biol. Sciences. 270 (1523): 1467-1471.
- Sparks T.H., Huber K., Tryjanowski P. (2008): Something for the weekend? Examining the bias in avian phenological recording. - Int. J. Biometeorol. 52 (6): 505-510.